

Policy och regler för **Mottagande av gåvor och förmåner**

Antagen av Kommunstyrelsen 2006-10-18.

SAMMANFATTNING

Många medarbetare i Kristianstads kommun har arbetsuppgifter som innebär kontakter med t ex företag och brukare. Som exempel kan nämnas myndighetsutövning, inköp, upphandling av konsultverksamhet och entreprenader samt kontakter med brukare inom olika omsorgsverksamheter eller inom de tekniska verksamheterna. Situationer kan uppkomma där personalen erbjuds gåvor eller förmåner som kan bli betraktade som muta.

De rättsliga reglerna för när en gåva anses som muta är otydliga. Det går alltså inte att säga exakt när detta uppstår. Som allmän regel för dig som anställd i Kristianstads kommun gäller därför:

Gåvan/förmånen behöver inte ha ett högt värde. Det är viktigare att fundera på om gåvan/förmånen på något sätt kan misstänkas ifrågasätta din objektivitet.

Om någon som berörs av ditt arbete försöker ge dig en gåva eller en förmån måste du göra en samlad bedömning av alla omständigheter kring anledningen till att du erbjuds detta och om det på något sätt kan ha syftet att påverka objektiviteten i din tjänsteutövning. Vid minsta misstanke eller tveksamhet ska du tacka nej till erbjudandet med hänvisning till kommunens policy.

En gåva som du avstått ifrån behöver du aldrig ångra.

Du kan också rådgöra med din närmaste chef, men kom ihåg att en chefs godkännande inte rättfärdigar en otillåten gåva/förmån utifrån ditt ansvar.

Sådana gåvor/förmåner som inte är avsedda att påverka ditt handlande och som rimligen inte kan misstänkas påverka din objektivitet är som regel tillåtna.

Kristianstads kommun

Exempel på sådant är:

- Enstaka arbetsmåltider av vardaglig karaktär.
- Mindre varuprover, reklamartiklar och dylikt eller enklare prydnadsföremål.
- Enklare uppvaktning på födelsedag eller vid sjukdom.

Observera!

Oavsett hur enkel gåvan är, reklamartiklar undantaget, måste det vara klart att den inte är avsedd att påverka dig i din tjänsteutövning!

Följande är aldrig tillåtet att ta emot:

- Penninggåvor, kontanter eller annat som kan bytas mot kontanter.
- Lån till gynnsammare villkor än som gäller på penningmarknaden i övrigt större rabatter än vad övriga kunder kan få.
- Förfogande av fordon, bostad eller liknande.
- Nöjes- eller semesterresor.
- Bonusarrangemang vid t ex flygresor och hotellvistelser om förmånen tillfaller dig och inte arbetsgivaren.

En enklare gåva som exempelvis biobiljetter kan tas emot om den lämnas till arbetsgivaren som i sin tur lottar ut den bland personalen.

Kommunen har antagit ett utförligare dokument om gåvor och förmåner där också ett antal rättsfall refereras. Har du en befattning där du ofta kommer i situationer där gåva eller förmån erbjuds bör du ta del av detta (sid 3–10).

Skrifter om mutor:

- Om mutor och jäv – en vägledning för offentligt anställda. Utgiven av Finansdepartementet och Sveriges kommuner och landsting.
- Farliga förmåner. Utgiven av Institutet mot mutor.
- Vägledande etiska regler för kontakt- och relationsfrämjande förmåner i affärsverksamhet. Utgiven av Institutet mot mutor.
- Om gåvor och testamenten. Utgiven av Socialstyrelsen

Kristianstads kommun

1. Allmänt

Många medarbetare i Kristianstads kommun har arbetsuppgifter som innebär kontakter med t ex företag och brukare. Som exempel kan nämnas myndighetsutövning, inköp, upphandling av konsultverksamhet och entreprenader samt kontakter med brukare inom olika omsorgsverksamheter eller inom de tekniska verksamheterna. Situationer kan uppkomma där personalen erbjuds gåvor eller förmåner som kan bli betraktade som muta.

Det finns en yttersta gräns, när en gåva eller förmån blir att anse som brottslig som muta (att ta emot) eller bestickning (att försöka ge). Den exakta gränsen är inte möjlig att ange i absoluta värden. En eventuell brottslighet är bland annat beroende på hur "mutkänslig" personen är, d v s vilka möjligheter hon/han har att påverka kommunens beslut i enskilda ärenden, upphandling eller användning av en viss produkt. En uppfattning om detta kan fås genom de rättsfall som finns. Några sådana finns som bilaga till denna policy. Sveriges kommuner och landsting har tillsammans med finansdepartementet utgivit en folder, *Om mutor och jäv*, där även några rättsfall finns upptagna. En annan folder, *Farliga förmåner*, är utgiven av institutet mot mutor. (www.institutetmotmutor.se). Information finns även på (www.socialstyrelsen.se)

Det finns emellertid en gräns, som gäller för kommunens medarbetare. Man får inte ta emot gåvor och förmåner eller liera sig med leverantörer och konsulter på ett sådant sätt att den egna objektiviteten kan påverkas. Värdet är inte avgörande. Det är viktigare att fundera på om gåvan/förmånen på något sätt kan uppfattas så att man kan misstänka att objektiviteten påverkas. Denna policy är avsedd att utgöra en vägledning för medarbetarnas egna beslut. Den skall ses som en hjälp att undvika att man hamnar i gråzonen mellan vad som är tillåtet och otillåtet. Ibland kan något som först ser ut att vara riskfritt ändå ur andra synvinklar passera gränsen. En bra utgångsregel är därför att utgå ifrån att alla gåvor/förmåner är avsedda att påverka mottagare till en positiv inställning till givaren. Först sedan man analyserat om gåvan/förmånen både ur värdesynpunkt och andra tänkbara aspekter ryms inom de accepterade gränserna bestämmer man sig för om man ska ta emot den. Ofta kan det vara säkrast och enklast att hänvisa till denna policy och tacka nej.

Den grundläggande problematiken är att en medarbetare som tar emot en gåva eller förmån från ett privat företag lätt kan hamna i en tacksamhetskuld till givaren, eller till någon av dess företrädare, vilket kan medföra en jävsituation vid ett senare beslutstillfälle. Det kan åtminstone uppkomma misstanke om att det har skett en påverkan så att den som mottagit gåvan inte är objektiv i sitt beslut.

Kristianstads kommun

Det går inte att beskriva alla tänkbara situationer i en policy. I sista hand är avgörandet beroende på att medarbetaren gör en objektiv bedömning av erbjudandet. Vid minsta tveksamhet bör man tacka nej. Man kan också rådfråga närmaste chef. Det är dock viktigt att understryka alla medarbetare i kommunen har ett enskilt ansvar för sitt handlande. En chefs samtycke fritar inte från ansvar om gåvan/förmånen skulle bli betraktad som muta.

Alla som är anställda i kommunen kan komma i situationer där misstanke om muta kan uppkomma. Medarbetare som handlägger upphandlingsärenden eller har myndighetsutövning är i en särskilt känslig situation och kan i princip inte ta emot gåvor eller förmåner.

Misstanke om mutbrott kan t o m uppstå efter det att man slutat sitt arbete i kommunen. Om en tjänsteman efter att ha slutat sin tjänst mottar en gåva kan misstanke om att löfte om gåvan redan fanns under den tidigare anställningen. Misstanke om muta kan uppstå. Ofta är allmänheten mycket observant på anställda i offentlig förvaltning och står för många anmälningar om misstänkta mutbrott.

Denna policy gäller även för förtroendevalda som företräder kommunen och deltar i beslut som rör kommunens externa affärer. Enbart förhållandet att man har en ledande ställning och därmed möjlighet att påverka kan vara tillräcklig.

2. Gåvor och förmåner

En förmån kan vara vad som helst, som är av värde för mottagaren, d.v.s något hon/han annars hade fått betala för. Det kan vara en resa, en måltid, deltagande i en aktivitet t ex konferens, segling, golf eller en speciell rabatt. I många fall kan det vara svårt att identifiera vad som är en förmån.

Gåvor är lättare att identifiera eftersom det alltid innebär att en konkret sak överlämnas.

Värdet av en förmån eller en gåva är i detta sammanhang alltid det pris mottagaren skulle ha fått betala om han/hon på egen hand införskaffat gåvan/förmånen.

Det är mycket svårt att ange exakta belopp för vad som är tillåtet. Sådana belopp förändras med tiden. Dels kan samma värde vid ett tillfälle anses som muta medan det i ett annat sammanhang skulle kunna accepteras. Det man kan generellt säga är att det ofta handlar om mycket låga belopp. Det är riskan att en otillbörlig påverkan kan ha skett som är avgörande.

Kristianstads kommun

Gåvor

Det är inte tillåtet att ta emot kontanter eller gåvor, som kan omvandlas till kontanter eller kan användas i stället för kontanter. Ett laddat telefonkort är ett sådant exempel. Ett allmänt presentkort utan angivande av en konkret vara tillåts inte heller.

Det kan vara acceptabelt att ta emot en gåva av ett ringa värde i samband med att företag skickar en hälsning till alla sina kunder, t ex vid jul eller i samband med något jubileum. Om det inte framgår av sammanhanget att det är en generell gåva som ges till alla kunder, skall man utan dröjsmål återlämna gåvan. Som en förklaring kan man hänvisa till denna policy.

Enklare profilprodukter, t ex pennor, block, nyckelringar, T-shirts o dyl. som ett företag delar ut till alla i reklamsyfte kan som regel tas emot utan risk. Man bör emellertid tänka på att inte exponera dessa reklamföremål så att det kan uppfattas på ett felaktigt sätt. Undvik åtminstone att vara "reklam-pelare" under arbetstid!

Har någon skickat en gåva, som inte bedöms vara acceptabel ska man utan dröjsmål lämna tillbaka den. Man bör ge en förklaring som helt enkelt kan vara en hänvisning till denna policy. Att gåvan returneras utan dröjsmål är viktigt. Skulle redan misstanke om muta ha uppkommit är det för sent.

Ibland händer det att man erbjuds köpa något till ett lägre pris än på marknaden. Ett sådant erbjudande är liktydigt med gåva. Detsamma gäller annat som t ex biljetter till nöjes- eller kulturarrangemang. Även om man priset är detsamma som marknadsvärdet kan misstanke om muta uppkomma. Man bör tänka på att det kan finnas någon annan aspekt som kan medföra tveksamhet. En sådan aspekt kan vara att det man erbjuds köpa är något som är svårt att få tag i (t ex biljetter till större sportevenemang eller konserter). Det kan alltså vara själva värdet av att ha kunnat komma åt att köpa varan som kan ge upphov till misstanke om att påverkan kan ha skett.

Gåvor inom hälso- och sjukvården och annan omsorgsverksamhet

Att ta emot gåvor från vårdtagare och klienter är alltid känsligt. Stor restriktivitet är nödvändig. Det kan t ex vara tillåtet att ta emot bakverk eller annat som personen själv tillverkat, samt mindre penningbelopp om de är avsedda att komma hela enheten till del ("till kaffekassan"). Dock bör man vara observant på om det verkligen bara är en gåva av tacksamhet eller om personen väntar sig något i gengäld. Om förvaltningsledningen har utformat särskilda regler ska dessa alltid följas.

Kristianstads kommun

Här måste också varnas för att förmedla förmåner till någon annan. Det finns rättsfall där en anställd inom vården dömts för muta för att hon tipsat sin dotter om att en vårdtagare skulle sälja sin bil. Dottern fick köpa bilen till ett värde som låg under vad den normalt skulle ha värderats till.

Socialstyrelsen har utfärdat särskilda riktlinjer som gäller gåvor och testamenten. (www.socialstyrelsen.se)

Förmåner

Förmåner kan vara av många slag.

Erbjudanden av nöjeskaraktär som är av enklare slag och mindre värde kan i vissa fall tas emot om det kan ordnas så att det kommer hela arbetsplatsen till del genom exempelvis utlottning. Förutsättningen är att givaren inte förväntas få en motprestation.

Resor, utbildningar, konferenser m m

Erbjudanden om utbildningar, deltagande i konferenser, mässor o dyl kan accepteras om de står i överensstämmelse med enhetens verksamhet. Resa och logi skall alltid betalas av arbetsgivaren.

Övriga förmåner

Exempel på andra förmåner är rabatter utöver de vanliga, när någon handlar privat med ett företag som man har kontakt med även i arbetet. Det kan också vara ovanliga krediter, förturer mm. Det kan beskrivas som alla typer av erbjudanden, som företaget normalt inte erbjuder andra.

Rabatter

I handeln finns normalt många erbjudande om rabatter. Den som i sitt arbete gör inköp för verksamheten måste vara noga med vad som är normalt utgående rabatter eller om rabatten kan ha en koppling till tjänsteuppdraget. En extra rabatt utöver vad som lämnas till "vanliga" kunder kan klassas som muta.

Det ligger i sakens natur att förmåner av denna karaktär är svårbedömda. Vid privata affärer med företag, som kommunen har som leverantörer av varor eller tjänster, måste därför den enskilde göra en objektiv bedömning. Utgångspunkten är den grundläggande principen att en medarbetare i kommunen inte ska hamna i en sådan situation att det uppstår misstanke om att objektiviteten har påverkats.

Vid en betydande privat transaktion med ett företag, som kommunen har avtal med, ska medarbetaren kontakta och rådgöra med sin chef. Exempel på betydande transaktioner är affärer med nya bilar och båtar. Andra exempel är fastigheter och/eller husrenoveringar av motsvarande värde.

Kristianstads kommun

Måltider

I samband med att man träffas i tjänsten förekommer det att företag bjuder på någon måltid. En normal måltid d v s "måltid av vardaglig karaktär" kan tas emot i sådana sammanhang. Utformningen av erbjudandet har betydelse. En regel är att det sker vid enstaka tillfällen. Erbjudanden som upprepas med allt för täta mellanrum bör avvisas.

När det gäller alkoholhaltiga drycker gäller generellt att man ska hålla sig till den policy som kommunen har i alkoholfrågor. Alkoholföräring under tjänstetid är inte tillåtet.

Familjemedlemmar

Det förekommer att erbjudanden om förmåner också riktar sig till familjemedlemmar. I första hand innebär detta att förmånens värde ökar för den enskilde medarbetaren. Men det är inte bara den ekonomiska förmånen, som ökar. Att erbjuda förmånen även till familjen, kan göra det mer frestande att acceptera den, vilket också kan vara avsikten. Mycket stor restriktivitet måste därför iakttas. Bedömningen om påstått mutbrott blir alltid hårdare om anhöriga har bjudits med.

3. Sponsring

Här behandlas enbart situationer då kommunen eller någon verksamhet i kommunen är mottagare av sponsring. Möjligheterna för en kommun att stödja verksamheter finns reglerat i kommunallagen.

Sponsring är ett icke-juridiskt begrepp, som fortfarande är under utveckling. Sponsring får idag uppfattas som ett marknadsföringsinstrument, där sponsorn erbjuder mottagaren kontanta medel, varor eller tjänster i utbyte mot exponering av företagsnamn, varumärke eller andra förmåner.

Sponsring i denna policy avser enbart förmåner och gåvor riktade till en verksamhet t ex förvaltning eller enhet. De är således inte personliga. I den mån sponsring är förbunden med en motprestation från kommunens sida är den inte tillåten eftersom det strider mot Lagen om offentlig upphandling. Detta innebär att sponsring gentemot kommunen är tillåten endast som villkorlösa gåvor. Gåvan kan vara avsedd för en viss verksamhet. Det räknas inte som en motprestation att kommunen exponerar sponsorns namn i anslutning till verksamheten eller varan som sponsrats.

Upphandlingsreglerna blir inte omedelbart tillämpliga vid sponsring, eftersom det inte får vara fråga om något köp eller hyra eller dylikt. Det kommunalrättsliga regelverket innehåller inte några absoluta hinder för sponsring. Vad som måste iakttas är att sponsorerna väljs ut efter så objektiva kriterier som möjligt.

Kristianstads kommun

Kommunen måste ställa kvalitetskrav på sponsorn. Som sponsor får aldrig accepteras företag, som sysslar med alkohol, tobak, pornografi, tveksam medicinsk verksamhet eller annat som strider mot kommunens grundläggande verksamhetsmål.

Sponsring kan inte heller accepteras i nära anslutning till en upphandling där sponsorn är tänkbar leverantör.

Förutsättningen för att acceptera sponsring är således att det är kommunen, som bestämmer innehållet i aktiviteten, att den är avgränsad, riktar sig mot verksamheten och inte till enskilda anställda.

Problemet med sponsring är att kommunen eller dess anställda även här kan hamna i en situation av tacksamhetsskuld. Därmed finns risk för jäv i en senare och annan kontakt med sponsorn. Det är därför viktigt att det rör sig om en i tiden begränsad insats, som inte kommer att medföra att sponsorn behandlas annorlunda än andra vid ett senare tillfälle, t ex i samband med en upphandling.

Anställda vid verksamheter, som kontinuerligt sysslar med upphandling, skall därför inte medverka då en sponsring är aktuell. Dessa upphandlingsorganisationer kan därför inte heller ta emot sponsring för sin egen verksamhet.

Ett enskilt företag bör inte bekosta hela aktiviteten. Den kulturella sektorn får i detta sammanhang anses ha en lite friare ställning och kan ta emot sponsring för en hel verksamhet, t ex en utställning, en teateruppsättning. Företaget får, vid sponsring av konferenser, utbildningar o dyl lämnas tillfälle till en kort presentation före aktivitetens början.

4. Sanktioner

Alla medarbetare i kommunen har ett enskilt ansvar för att gåvor eller förmåner som tas emot inte kan komma att betraktas som muta. En chefs samtycke fritar inte från ansvar. Chefer och arbetsledare har däremot ett särskilt ansvar för att policyn är känd samt att åtgärder vidtas om den inte efterföljs.

Om en anställd bryter mot denna policy, måste man överväga om det rör sig om ett brottsligt förfarande (tagande av muta). Finns klar misstanke om mutbrott, skall polisanmälan ske. Framgår det att det rör sig om ett brott mot denna policy, får ställning tas till användande av lämpliga arbetsrättsliga åtgärder.

Slutord: Värdet är inte avgörande. Det är viktigare att fundera på om gåvan/förmånen på något sätt kan misstänkas sätta objektiviteten ifråga.

Farliga förmåner: Ett axplock bland Rättsfall

1. En kvinna som arbetade inom hemtjänsten fick reda på att ett äldre par som hon arbetade hos skulle sälja sin bil. Kvinnans dotter fick köpa bilen för 3000 kr, trots att den värderats mycket högre. Hovrätten fällde vårdbiträdet för mutbrott och dottern för medhjälp.
2. En vårdare vid en kriminalvårdsanstalt lånade 5000 kr av en intagen för att köpa vinterdäck till sin bil. Den intagne bad inte om någon gentjänst. Tingsrätten ansåg att lånet varit otillbörligt och hade skett i vårdarens tjänsteutövning och dömde för mutbrott till villkorlig dom och 80 dagsböter
3. Föreståndaren för ett servicehus medverkade till att en i huset boende person upprättade testamente till hennes förmån och mottog den testamenterade egendomen, sedan testatorn avlidit. Domstolen dömde föreståndaren för mutbrott.
4. En vårdare vid ett äldreboende mottog 5000 kr av en vårdtagare. Detta bedömdes som mutbrott.
5. En kommunal arbetsledare fick köpa en cykel till ett pris som understeg butikspriset med ca 300 kr. Arbetsledaren dömdes för mutbrott.
6. Ett företag erbjöd en arbetstagare en freestyleapparat till ett värde av 298 kr (1991). I gengäld skulle arbetstagaren beställa varor för sin arbetsgivares räkning för minst 3 290 kr. Erbjudandet ansågs otillbörligt.
7. Ett företag bjöd in ett kommunalråd och en ledamot av kommunstyrelsen till en resa till Helsingfors i samband med ishockey-VM. Kostnaden uppgick totalt till 8 814 kr och bestod av inträdesbiljetter, måltider och alkoholförtäring. Resans längd, 3 dagar, ansågs vara alltför lång i förhållande till innehållet i programmet och bedömdes ha kunnat genomföras på närmare håll. Resan ansågs som otillbörlig och kommunrepresentanterna dömdes för mutbrott. Företaget dömdes för bestickning.
8. Chefen för det delvis kommunalägda fjärrvärmeverket bjöds med sin fru under år 2000 på resor till Malaga och London av ett företag inom energisektorn som var leverantör åt energibolaget. Under Malagaresan ägnades tre dagar åt arbete och tre dagar åt fria aktiviteter. Resan till London gjordes under ett veckoslut, torsdag till söndag, och det fanns inget formaliserat program. Chefen dömdes för mutbrott och blev förmånstaxerad till 45 000 kr.

Kristianstads kommun

9. Ett konsultföretag bjöd 1975 två tjänstemän hos en kommuns fastighetskontor och deras respektive på en konferensresa till Köpenhamn. Resan hade övervägande inslag av nöje och rekreation. Resan kunde anses som ett tack för overtidsarbete som tjänstemännen haft i samband med ett arbete som konsultföretaget utfört åt kommunen. Tjänstemännen dömdes för mutbrott.
10. En tjänsteman vid naturvårdsverket fick 1976 en flaska whisky och en flaska konjak i 50-årspresent av ett företag som tillverkade kemiska bekämpningsmedel. Gåvan ansågs otillbörlig eftersom tjänstemannen hade ett visst inflytande över beslut som rörde sådana bekämpningsmedel. Han dömdes för mutbrott.
11. En kommunalbyggnadskontrollant fick julen 1980 en klockradio värd ca 255 kr av ett företag som var entreprenör vid ett kommunalt bygge. Julen 1981 fick chefen för kommunens byggnadsavdelning ett dussin champagneglas värda 1 694 kr av två byggföretag som utförde arbete åt kommunen. Klockradion ansågs ligga på gränsen för vad som kunde tillåtas varför inget ansvar utdömdes. Däremot ansåg tingsrätten att champagneglasen klart överskred gränsen för vad som kunde tillåtas och dömde för mutbrott.
12. Skattefria gåvor till personal: Julgåva: Max 1 % av prisbasbeloppet inkl moms (gäller för offentlig sektor).